

Javaslat

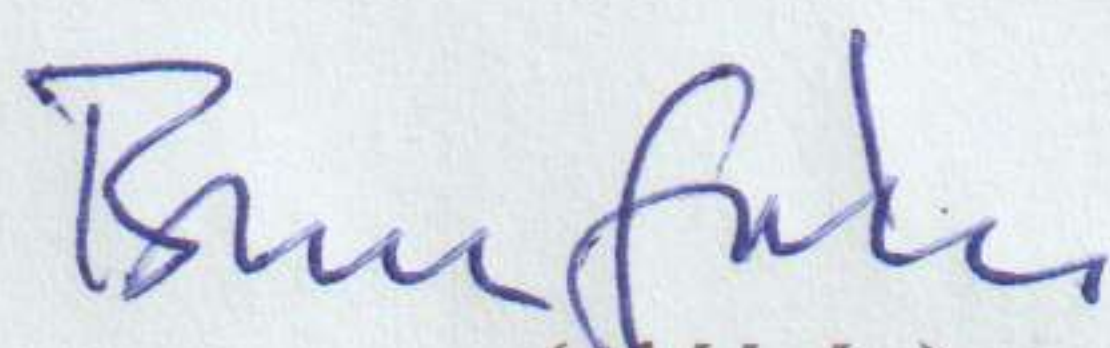
Hegyfokyt Kabos r.k. káplán és meteorológus

a kunszentmártoni települési

értéktárba történő felvételéhez

Készítette:

Barna Gábor és Józsa László

(aláírás)

Kunszentmárton, 2024. október 15

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Barna Gábor
2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Barna Gábor

Levelezési cím: 5440 Kunszentmárton, Szent Imre herceg u. 17.

Telefonszám: 06-20-9206122

E-mail cím: gaborbarnadr@gmail.com

Név: Józsa László

Levelezési cím: 5440 Kunszentmárton, Alkotmány u. 36..

Telefonszám: 06-56-461 344

E-mail cím: -

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: Hegyfokyt Kabos r.k. káplán és meteorológus
2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:¹:

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

a szakterületi besorolás indokolása:

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- ☐ igen
amely nemzetiség:²
- ☐ nem

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Kunszentmárton

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

☒ települési

☐ tájegységi

☐ ágazati

amely értéktár neve: Kunszentmártoni Települési Értéktár

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó

¹ Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

² Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

Az 1878-1888 között Kunszentmártonban működő Hegyfokya Kabos, a magyar meteorológia egyik atyja. Kunszentmártoni meteorológiai megfigyelései és tanulmányai mellett cikket írt a kunszentmártoniak mortalitási mutatóiról.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

Szepes vármegyében, a Tatra alatti Újlesznán született cipszer (szepességi szász) családban 1847. július 7-én. Eredetileg Spitzkopf volt a vezetékneve, ezt magyarosította Hegyfokya. A gimnázium első négy évfolyamát az Újlesznához közeli Lőcsén, a felsőbbeket és a teológiát is Egerben végezte. Ez utóbbi helyen tanult meg magyarul. 1871-ben szenteltékpappá. Fegyverneken (1872-1875), Jászfákóalmán (1875-1877), Tiszaörsön, Visontán, majd 1878-1888-ban Kunszentmártonban káplánként szolgált. 1891-ben Túrkevéen kapott plébániát. Itt hunyt el 1919. július 8-án.

A kunszentmártoni plébániakertjét színvonalán álló mérőműszerekkel: különböző hőmérőkkel, a csapadék- és szélmérőkön át egészen a barométerekig szerelte fel. Óramű pontossággal jegyezte fel napjában több alkalommal is a hőmérsékletet, a szél erősségét és irányát, valamint a légnedvesség- és légnyomásértékeket.

Mindezt egybekötötte a növények és állatok viselkedésének megfigyelésével. Módszeres kutatásának köszönhetően viszonylag nagy pontossággal meg tudta állapítani a költöző madarak érkezését és mozgási irányát. A növények fenológiai fázisait (csírázás, rügyfakadás, virágzás, szemnövekedés, magképződés, érés, lombhullás stb.) az időjárási viszonyok nagymértékben befolyásolják, ezért Hegyfokya szinte magától értetődőnek tartotta, hogy erről feljegyzéseket készítsen, és amikor már értékelhető adatsorral rendelkezett, ezeket összegezve különböző szaklapokban számolt be megfigyeléseiről. Rendszeresen publikált az *Aquila* c. madártani folyóiratban. Egy hosszabb dolgozatában a füstifecske költözéséről értekezett és megállapította, hogy olyankor jelenik meg tájainkon, amikor a napi középhőmérséklet 9,4C-fok körül alakul és vonulásának irányát az ehhez kapcsolható izoterma szabja meg. Szinte könyvnyi terjedelmű tanulmányt írt *A májushavi meteorológiai viszonyok Magyarországon* címmel. Ebben elsősorban a májusközepén gyakran megfigyelhető alacsony hőmérsékletek kialakulásának okairól írt. Lényegében a fagyosszettekkel (Pongrácz, Szervác, Bonifác) kapcsolatos népi megfigyelést igyekezett tudományosan alátámasztani. Természetesen a váratlan lehűlés nem mindig csak május derekán jelentkezhet, lehet akár tíznapos késés is, de összefügg egy ilyenkor kialakuló légnyomás-minimummal, amelynek centruma általában az Alföldön húzódik és itt nagy hőmérsékleti különbségek alakulnak ki.

Nemcsak megfigyeléseit tette közzé (többnyire magyarul, de olykor németül is), hanem gyakran publikált ismeretterjesztő cikkeket is. Ezeknek már a címe is beszédes: *A környezet hatása hőmérőkre; A zivatarokról; A szél iránya a magyar szent korona országában a Barometer és Eső c. függelékkel; Folyóink vízállása és a csapadék; Az eső évi periódusai Magyarországon*.

Meteorológiai megfigyelései mellett a kunszentmártoni anyakönyvek elemzése alapján terjedelmes tanulmányt írt a *Természettudományi Közlöny* 1891-es számába: *Az élet hossza Kunszentmártonban* címmel.

Kunszentmártonban, a Felvégben JózsaLászló tanár úr javaslatára utca viseli nevét.

Jászjákóhalmán, Túrkevéen emléktábla őrzi munkásságát.105éve hunyt el.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

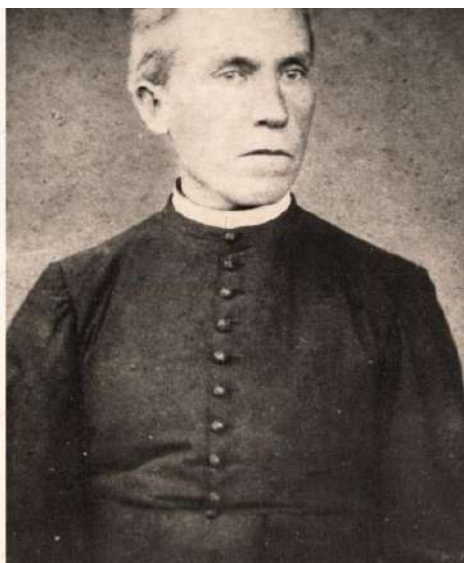
Józsa László: „*Introibo ad altare Dei*” Kunszentmárton katolikus papjai. Szeged, 2016.

174–176.

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés *m*) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat
4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról

A túrkevei plébános

Sírja a túrkevei katolikus templomkertben

TÁMOGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott támogatom, hogy a

„Hegyfokya Kabos r.k. káplán és meteorológus”

című értéktár javaslatot a Kunszentmártoni Települési Értéktárba jelöljék és felvegyék.

Kelt Kunszentmárton, 2024. 10. 25.

Név:

Chouzinga László

Cím elérhetősége:

5440 Kunszentmárton
Vörösmarty u. 18.

TÁMOGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott támogatom, hogy a

„Hegyfokyt Kabos r.k. káplán és meteorológus”

című értéktár javaslatot a Kunszentmártoni Települési Értéktárba jelöljék és felvegyék.

Kelt Kunszentmárton, 2024. 10. 25.

Név: Gyulai Terenc

Cím elérhetősége: 5440, Kunszentmárton
Juhász Gyula utca 21.

TÁMOGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott támogatom, hogy a

Hegyháti Kabos R. K. Káplán Meteorológus

című értéktár javaslatot a Kunszentmártoni Települési Értéktárba jelöljék és felvegyék.

Kelt Kunszentmárton, 2024. 10. 25.

Név: Boros Anikó

Cím elérhetősége: aniboros@quail.cc

TÁMOGATÓI NYILATKOZAT

Alulírott támogatom, hogy a

HEGYFÖLY KÁBOS R.K. KÁPLÁN METEOROLÓGUS „

című értéktár javaslatot a Kunszentmártoni Települési Értéktárba jelöljék és felvegyék.

Kelt Kunszentmárton, 2024. 10. 25.

Név: Gulyás Györgyi

Cím elérhetősége: gulyas.kun@gmail.com

Gulyás Györgyi